

ISTORICUL LEGĂTORIEI DE CĂRȚI

DIN TRECUT PÂNĂ IN PREZENT

DE

DANIEL FEYNS

„Dacă nu 'mi voiu ajuta eu însumi,
cine o să 'mi ajute?
Şi dacă nu azi, când?
HILLEL.

EDITURA AUTORULUI

BUCUREȘTI

1910.

Prețul: 60 Bani.

Coperta:

ISTORICUL LEGĂTORIEI DE CĂRȚI

DIN TRECUT PÂNĂ ÎN PREZENT

de

DANIEL FEYNS

„Dacă nu'mi voiu ajuta eu. însumi,
cine o să'mi ajute?
Și dacă nu azi, când?
Hillel

EDITURA AUTORULUI

BUCUREȘTI
1910

ISTORICUL LEGĂTORIEI DE CĂRȚI

DIN TRECUT PÂNĂ IN PREZENT

DE

DANIEL FEYNS

„Dacă nu 'mi voiu ajuta eu însumi,
cine o să 'mi ajute?
Și dacă nu azi, când?
HILLEL.

EDITURA AUTORULUI

BUCUREȘTI

1910.

(repetă textul copertei)

No 35

Semnătura.

D. Anichteru

No.35

Semnătura.

(Daniel Feyns)

L. D[illegible]

Iubiților mei părinți,

care n'au cruțat nimic pentru educațiunea și instrucțiunea mea, dedic această lucrare, cu dovadă de nespusă iubire și profundă recunoștință.

Ig. Fagaraș Titl legat cu
exemplar din Divanul lui
Cantemir, Iași, 1698.
Biblioteca Naț. a Rom.
Cota: CR XVII-IV-6
[illegible] 1/1 [illegible] decorativă [illegible]
Cap. I - [illegible]
Cap. II - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] cartea!

Iubiților mei părinți,

care n'au cruțat nimic pentru educațiunea și instrucțiunea mea, dedic această lucrare, ca dovadă de nespusă iubire și profundă recunoștință.

PREFAȚA.

Meseriașii, cari se folosesc astăzi în exercitarea meseriilor lor, de înlesnirile ce perfecționarea utensilelor de lucru le-a adus treptat cu sine, nu își dau seama că nu totdeauna a fost așa, și că predecesorii lor au avut de luptat cu mari greutăți spre a aveà rezultate cari se obțin azi cu ușurință și a pregăti urmașilor lor o muncă mai ușoară.

In veacurile trecute exercitarea diferitelor meserii erà o *artă*, căci meseriașii de atunci trebuiau să compenseze prin priceperea, îndemnarea și răbdarea lor, practicele utensile de astăzi.

Este dar, interesant și util pentru orice meseriași de a cunoaște origina și desvoltarea treptată a meseriei sale, și mulți maeștrii străini au consacrat, convinși de aceasta, munca lor vulgarizărei meseriei respective.

In deosebi legătoria de cărți care în veacurile trecute *formà o meserie exclusivă de lux*, și fiind dar ca atare *o artă* are istoricul poate cel mai interesant din toate celelalte meserii.

Am crezut în consecință util și pentru colegii mei români, de a cunoaște pe cât va fi posibil ca și colegii lor din străinătate, istoricul și teoria

PREFAȚĂ

Meseriașii, cari se folosesc astăzi în exercitarea meseriilor lor, de înlesnirile ce perfecționarea utensilelor de lucru le-a adus treptat cu sine, nu își dau seama că nu întotdeauna a fost așa, și că predecesorii lor au avut de luptat cu mari greutăți spre a avea rezultate cari se obțin azi cu ușurință și a pregăti urmașilor lor o muncă mai ușoară.

În veacurile trecute exercitarea diferitelor meserii era o *artă*, căci meseriașii de atunci trebuiau să compenseze prin priceperea, îndemânarea și răbdarea lor, practicele utensile de astăzi.

Este dar, interesant și util pentru orice meseriași de a cunoaște origina și desvoltarea treptată a meseriei sale, și mulți maeștrii străini au consacrat, convinși de aceasta, munca lor vulgarizărei meseriei respective.

În deosebi legătoria de cărți care în veacurile trecute *forma o meserie exclusivă de lux*, și fiind dar ca atare o *artă* are istoricul poate cel mai interesant din toate celelalte meserii.

Am crezut în consecință util și pentru colegii mei români, de a cunoaște pe cît va fi posibil ca și colegii lor din străinătate, istoricul și teoria

meseriei lor și ca atare mi-am propus a începe cu acest rezumat al istoricului de legătorie de cărți, urmând apoi cu publicarea unui „Manual" technic de legătorie", folosindu-mă bine înțeles de ceea-ce s'a scris în această direcțiune în străinătate.

Indem călduros pe toți colegii mei să citească dar, aceste cărți care nu le pot fi de cât de mare folos, iar pe cei cunoscători în această materie să nu mă judece cu asprime, ci numai, din punctul de vedere al dragostei de cauză, îndreptând sau complectând la rîndul lor tot, ce vor crede necesar, fapt de la care se vor folosi toți colegii.

Daniel Feyns.

meseriei lor și ca atare mi-am propus a începe cu acest rezumat al istoricului de legătorie de cărți, urmând apoi cu publicarea unui „Manual tehnic de legătorie”, folosindu-mă bine înțeles de ceea-ce s'a scris în această direcțiune în străinătate.

Indemn călduros pe toți colegii mei să citească dar, aceste cărți care nu le pot fi de cât de mare folos, iar pe cei cunoscători în această meserie să nu mă judece cu asprime, ci numai, din punctul de vedere al dragostei de cauză, îndreptând sau complectând la rîndul lor tot, ce vor crede necesar, fapt de la care se vor folosi toți colegii.

Daniel Feyns

DIN ISTORIA
ȘI
INDUSTRIA CĂRȚII

Istoria cărții a început din timp foarte vremelnic, încă înainte de a se cunoaște forma cărții de astăzi cu foi și scoarțe, de oare-ce cărțile au fost scrise înainte pe roluri.

Istoria legatului cărții se cunoșteà la 200 ani înainte de era creștină, ea a fost începută prin introducerea Pergamentului, cu toate acestea s'a intrebuințat scoarțe tari, d'abia în ultimul veac înainte de nașterea lui Christos, așa numite „Diptiche“ adică cărți cu scoarțe duble. Mai târziu s'au cusut foi de pergament în ast-fel de scoarțe care conțineà adesea ornamente bogate în aur și sidef, mai cu seamă acele foi ce au fost trebuincioase liturghiei.

Ast-fel de cărți sunt păstrate în colecțiunile catedralelor din Köln, Essen, Brüssel, Trier, Aachen, Ultrecht, în Biblioteca statului din Leipzig, în Universitățile din Jena, Breslau, Berlin și altele.

Aceste volume erau foarte simple, fără artă și pline cu greșeli, cât privește technica legatului.

Nu au fost maeștrii învățați care să lege astfel cărți, chiar scriitorul singur a fost adesea legătorul și de regulă a fost scriitor un „călugăr“.

Din acest motiv se notează, înainte de găsirea artei tipografice, aceste volume ca „cărți canonice“. O mare parte din aceste cărți se găsesc în bisericile grecești pe muntele Athos. La scoarțele căr-

DIN ISTORIA
ȘI
INDUSTRIA CĂRȚII

Istoria cărții a început din timp foarte vremelnic, încă înainte de a se cunoaște forma cărții de astăzi cu foi și scoarțe, de oare-ce cărțile au fost scrise înainte pe roluri.

Istoria legatului cărții se cunoștea la 200 ani înainte de era creștină, ea a fost începută prin introducerea Pergamentului, cu toate acestea s'a întrebuințat scoarțe tari, d'abia în ultimul veac înainte de nașterea lui Christos, așa numite „Diptiche” adică cărți cu scoarțe duble. Mai târziu s'au cusut foi de pergament în ast-fel de scoarțe care conținea adesea ornamente bogate în aur și sidef, mai cu seamă acele foi ce au fost trebuincioase liturghiei.

Ast-fel de cărți sunt păstrate în colecțiunile catedralelor din Köln, Essen, Brüssel, Trier, Aachen, Ultrecht, în Biblioteca statului din Leipzig, în Universitățile din Jena, Breslau, Berlin și altele.

Aceste volume erau foarte simple, fără artă și pline cu greșeli, cât privește technica legatului.

Nu au fost maeștrii învățați care să lege ast-fel de cărți, chiar scriitorul singur a fost adesea legătorul și de regulă a fost scriitor un „călugăr”.

Din acest motiv se notează, înainte de găsirea artei tipografice, aceste volume ca „cărți canonice”. O mare parte din aceste cărți se găsesc în bisericile grecești pe muntele Athos. La scoarțele căr-

ților până și după secolul al XVI în Germania s'a întrebuințat scânduri de obiceiu de fag (Buchenholz) de aceea și numele de „Buch" (Carte) pornește de aci. Chiar înainte de anul 1000 s'a îmbrăcat cărți cu piele, și ornamentate chiar, cu diferite stampile.

Adevăratul timp de înflorire a legatului a început cu introducerea artei tipografice, când s'au compus în sume mai mari de cărți, pe când înainte s'au scris numai câte una.

Gutemberg e descoperitorul artei tipografice, care a făcut să pătrundă o influență puternică în artele grafice și mai cu seamă asupra legătoriei de cărți. El se trage din familia Patricienilor Gensfleisch din Maienza și trăia prin jumătatea secolului al cincisprezecelea.

Incă de foarte timpuriu în Occident se legau cărți, ast-fel că au trebuit aduși legători arabi în Europa și introduși cu propria lor legătură de lux. Marele comerț ce l'a avut Africa de Nord cu popoarele, fugarii italieni în special Veneții, n'au întrodus numai cărți orientale și arabe în Italia, ci ei au întrodus și legători arabi în țara lor, cari au deschis o nouă carieră, guvernând legatul scoarțelor și decorarea acestora în Italia. Afară de Italia au influențat și cele-l'alte țări, în special Franța, prin Jean Grolier, Viconte d'Aynisy, tresorier al Franței sub Francisc I, Heinrich II, Francisc II și Carol IX; Ungaria prin regele ei Mathias Corvinius, care a luat cu sine maeștrii și artiști italieni, și Germania prin Principii saxoni. In acest timp al renașterei artei, care noi o desemnăm „Renaissance" a devenit foarte prețioasă în industria legatului, în special pe atunci întinsă în Italia, unde a fost un iubitor de cărți cu numele de Thomas Majoli, un altul Carnevarius, medicul de casă a lui Papa Urban VIII, care și astăzi se mai lasă să se lege după modelul acela. De aci s'a readus de către Jean Grolier arta legatului scoarței în Franța. Se crede că acest bărbat a adus și lucrători italieni în Franța.

ților până și după secolul al XVI în Germania s'a întrebuințat scânduri de obiceiu de fag (Buchenholz) de aceea și numele de „Buch” (Carte) pornește de aici. Chiar înainte de anul 1000 s'a îmbrăcat cărți cu piele, și ornamentate chiar, cu diferite ștampile.

Adevăratul timp de înflorire a legatului a început cu introducerea artei tipografice, când s'au compus în sume mai mari de cărți, pe când înainte s'au scris numai câte una.

Gutemberg e descoperitorul artei tipografice, care a făcut să pătrundă o influență puternică în artele grafice și mai cu seamă asupra legătoriei de cărți. el se trage din familia Patricienilor Gensfleisch din Maienza și trăia prin jumătatea secolului al cincisprezecelea.

Incă de foarte timpuriu în Occident se legau cărți, ast-fel că au trebuit readuși legători arabi în Europa și introduși cu propria lor legătură de lux. Marele comerț ce l'a avut Africa de Nord cu popoarele, fugarii italieni în special Venețienii, n'au introdus numai cărți orientale și arabe în Italia, ci ei au introdus și legători arabi în țara lor, cari au deschis o nouă carieră, guvernând legatul scoarțelor și decorarea acestora în Italia. Afară de Italia, au influențat și cele-l'alte țări, în special Franța, prin Jean Grolier, Viconte d'Aynisy, tresorier al Franței sub Francisc I, Heinrich II, Francisc II și Crol IX; Ungaria prin regele ei Mathias Corvinius, care a luat cu sine maeștrii și artiști italieni, și Germania prin Principii saxoni. În acest timp al renașterei artei, care noi o desemnăm „Renaissance” a devenit foarte prețioasă în industria legatului, în special pe atunci întinsă în Italia, unde a fost un iubitor de cărți cu numele de Thomas Majoli, un altul Carnevarius, medicul de casă a lui Papa Urban VIII, care și astăzi se mai lasă să se lege după modelul acela. De aici s'a readus de către Jean Grolier arta legatului scoarței în Franța. se crede că acest bărbat a adus și lucrători italieni în Franța.

Regii francezi, Francisc I și mai ales Heinrich II a lăsat să lege o bibliotecă mare pentru Diana de Poitiers; apoi Anna de Bretagne, iar mai târziu Cardinalul Mazariu, au fost iubitori considerabili de cărți, pe când în Anglia Regina Elisabetha, în Scottlanda Maria Stuart care au lăsat să se lege cărți de o bogăție uimitoare.

Francisc I al Franței a lăsat să i se aranjeze foarte frumoase legături; azi modele de asemenea fel ce se execută în Germania le numesc „Frantzband". Pentru a se economisi piele, se îmbrăcau cărțile numai cotorul și colțurile cu piele, ast-fel de legături le numim „Halbfrantzband".

Principii saxoni, Frederic înțeleptul, Frederic cel mare și Principele August sunt acei care au luptat mult la desvoltarea legătoriei de lux. Dintre legătorii cari au lucrat pentru acești principi sunt cunoscuți, Theodor Krüger, Caspar Menser, Caspar Kraft și Jakob Krause, aceștia au fost chemați din Augsburg la Meissen.

In Germania nu s'au putut alcătui o legătorie de lux, pentru că aci Răsboiul de 30 ani și urmările sale triste pentru un timp îndelungat, a distrus prosperitatea și bogăția a principilor și cetățenilor germani.

Chiar după mult timp s'au legat în Franța și Italia cărțile mai bine ca în Germania și lucrătorii au fost mai bine salariați. Din acest motiv au părăsit mulți lucrători germani țara lor și s'au stabilit în străinătăți unde au deschis acolo ateliere cu reputațiuni desăvirșite. Legătorii Baumgertner, Kalthöber au plecat spre Londra, Michel Engel, Belz și Frantz spre Franța.

In România nu avem nici până în prezent nici un istoric asupra maeștrilor legători, nu avem o fală de descris, asupra lor, precum o descrie Germanii, Francezii, Italienii chiar până în Africa, arabii.

La noi nu s'au scris nimic, aceea ce astăzi se scrie în Germania și Franța, Tratate technice asupra legătoriei, Bibliografiile maeștrilor și altele, la noi e totul în întuneric, acoperit de un fum gros pe care cu greu îl vom îndepărta.

Regii francezi, Francisc I și mai ales Heinrich II a lăsat să lege o bibliotecă mare pentru Diana de Poitiers; apoi Anna de Bretagne, iar mai târziu Cardinalul Mazariu, au fost iubitori considerabili de cărți, pe când în Anglia Regina Elisabetha, în Scottlanda Maria Stuart care au lăsat să se lege cărți de o bogăție uimitoare.

Francisc I al Franței a lăsat să i se aranjeze foarte frumoase legături; azi modele de asemenea fel ce se execută în Germania se numesc „Frantzband”. Pentru a se economisi piele, se îmbrăcau cărțile numai cotorul și colțurile cu piele, ast-fel de legături le numim „Halffrantzband”.

Principii saxoni, Frederic înțeleptul, Frederic cel mare și Principele August sunt acei care au luptat mult la desvoltarea legătoriei de lux. Dintre legătorii cari au lucrat pentru acești principi sunt cunoscuți, Theodor Krüger, Caspar Menser, Caspar Kraft și Jakob Krause, aceștia au fost chemați din Augsburg la Meissen.

In Germania nu s'au putut alcătui o legătorie de lux, pentru că aici Răsboiul de 30 ani și urmările sale triste pentru un timp îndelungat, a distrus prosperitatea și bogăția a principilor și cetățenilor germani.

Chiar după mult timp s'au legat în Franța și Italia cărțile mai bine ca în Germania și lucrătorii au fost mai bine salariați. din acest motiv au părăsit mulți lucrători germani țara lor și s'au stabilit în străinătăți unde au deschis acolo ateliere cu reputațiuni desăvârșite. Legătorii Baumgertner, Kalthöber au plecat spre Londra, Michel Engel, Belz și Frantz spre Franța.

În România nu avem nici până în prezent nici un istoric asupra maeștrilor legători, nu avem o falǎ de descris, asupra lor, precum o descrie Germanii, Francezii, Italienii chiar până în Africa, arabii. La noi nu s'a scris nimic, aceea ce astăzi se scrie în Germania și Franța, Tratate technice asupra legătoriei, Bibliografiile maeștrilor și altele, la noi e totul în întuneric, acoperit de un fum gros pe care cu greu îl vom îndepărta.

In adevăr nu voiu negà că actualmente România nu s'a desvoltat, creiându-și stabilimente de legătorii; dar acei lucrători care lucrează în ele, lucrează în întuneric, ne-având nici-o știință technică asupra lucrului pe care îl execută, mulțumindu-se cu ce a putut apuca, în mod practic pe ici colea de pe la lucrători cu experiențe, de prin diferite ateliere.

La noi elevul legător cu toate contractele corporațiunei, care actualmente se găsește într'o desordine de nedescris, el nu-și înplinește anii de ucenicie, și nu a intrat bine în anul de practică, când abià atunci începe să înflorească într'însul legătoria, părăsește patronul la care a învățat și se angajează la un altul. Acesta îl primește ca lucrător, *însă fără experiențe.*

In Germania, legătorii curților imperiale și princiare, patronii cei mai de frunte, pentru a produce buni lucrători au alcătuit, o comisiune examinatoare, cu scopul de a examinà elevul care va trebui să ese lucrător. Concursul urmează după ce și-a făcut ucenicia, cu două certificate, unul din partea patronului care certifică că și-a îndeplinit datoria de ucenic, iară cellălalt din partea comisiunei examinatoare care îi dă titlul de lucrător și media cu care a trecut.

El va trebui să depună în fața comisiunei câte-va lucrări executate de el precum urmează: un volum în piele peste tot, un halbfrantz și un volum în pânză, toate lucrate cu o îngrijire deosebită. Apoi i se pune câte-va întrebări technice și istorice. Asemenea și lucrătorul care dorește să se facă patron, va trebui pe lîngă toate lucrările de legătorie de cărți, poleitura cu mâna și presa, să aibe cunoștinți și în comptabilitate.

Nu îi se cere că dacă e patron să lucreze personal toate lucrările sale, decât să aibe cunoștințele necesare technice.

Voiu reveni asupra acestui punct în „Manualul de Legătorie“ unde le voiu descrie mai pe larg.

In adevăr nu voiu nega că actualmente România nu s'a desvoltat, creiându-și stabilimente de legătorii; dar acei lucrători care lucrează în ele, lucrează în întuneric, ne-având nici-o știință technică asupra lucrului pe care îl execută, mulțumindu-se cu ce a putut apuca, în mod practic pe ici colea de pe la lucrători cu experiențe, de prin diferite ateliere.

La noi elevul legător cu toate contractele corporațiunei, care actualmente se găsește într'o desordine de nedescris, el nu-și înplinește anii de ucenicie, și a și intrat bine în anul de practică, când abia atunci începe să înflorească într'însul legătoria, părăsește patronul la care a învățat și se angajează la un altul. Acesta îl primește ca lucrător, *însă fără experiență*.

In Germania, legătorii curților imperiale și princiare, patronii cei mai de frunte, pentru a produce buni lucrători au alcătuit, o comisiune examinatoare, cu scopul de a examina elevul care va trebui să ese lucrător. Concursul urmează după ce și0a făcut ucenicia, cu două certificate, unul din partea patronului care certifică că și-a îndeplinit datoria de ucenic, iar cellălalt din partea comisiunei examinatoare, care îi dă titlul de lucrător și media cu care a trecut.

El va trebui să depună în fața comisiunei câte-va lucrări executate de el precum urmează: un volum în piele peste tot, un halbfrantz și un volum în pânză, toate lucrate cu o îngrijire deosebită. Apoi i se pune câte-va întrebări technice și istorice. Asemenea și lucrătorul care dorește să se facă patron, va trebui pe lîngă toate lucrăturile de legătorie de cărți, poleitura cu mâna și presa, să aibă cunoștințe și în comptabilitate.

Nu îi se cere că dacă e patron să lucreze personal toate lucrările sale, decât să aibă cunoștințele necesare technice.

Voiu reveni asupra acestui punct în „Manualul de Legătorie” unde le voiu descrie mai pe larg.

FELUL CUM LUCRAU INAINTE LEGĂTORII DE CĂRŢI

Nu în tot-deauna a avut legătorul de cărţi la lucrările sale aşa de bine ca astăzi, unde e ajutat cu diferitele unelte şi tot felul de maşini perfecţionate.

De ne-ar transferà pe noi într'un atelier din timpul d'inainte, datând prin anul 1500, ne va fi primul neplăcut lipsindu-ne maşina de tăiat, care abià pe la începutul secolului trecut s'a desvoltat, construirea unor maşini de lemn foarte puţine practice. Mai înainte toate cărţile s'au tăiat cu o aşa numită rândea, în-care se înşuruba un tăiş de fier în felul unui cuţit. Cu această sculă poate lucrà foarte frumos numai un lucrător iscusit, însă foarte încet, în comparaţie cu efectul maşinei. După spusele proprii a unui capabil maestru german Francisc Vogt din Berlin, legătorul curţei imperiale, e cel mai de preferat de a se tăià cu rândeaua, adică cu mână, la legături fine şi de aceea în tot-deauna cărţile preţioase, atât ale francezului, cât şi a englezului sunt retezate numai de rândea (Hobel).

Tăişul maşinei apasă adeseori cărţile, după cum e hârtia compusă, mult sau mai puţin în părţi şi preschimbă defavorabil frumosul „Abpress“

FELUL CUM LUCRAU INAINTE LEGĂTORII DE CĂRȚI

Nu în tot-deauna a avut legătorul de cărți la lucrările sale așa de bine ca astăzi, unde e ajutat cu diferitele unelte și tot felul de mașini perfecționate.

De ne-ar transfera pe noi într'un atelier din timpul d'inainte, datând prin anul 1500, ne va fi primul neplăcut lipsindu-ne mașina de tăiat, care abia pe la începutul secolului trecut s'a desvoltat, construirea unor mașini de lemn foarte puține practice. Mai înainte toate cărțile s'au tăiat cu o așa numită rindea, în care se înșuruba un tăiș de fier în felul unui cuțit. Cu această sculă poate lucra foarte frumos numai un lucrător iscusit, însă foarte încet, în comparație cu efectul mașinei. După spusele proprii a unui capabil maestru german Francisc Vogt din Berlin, legătorul curței imperiale, e cel mai de preferat de a se tăia cu rândeaua, adică cu mână, la legături fine și de aceea în tot-deauna cărțile prețioase, atât ale francezului cât și a englezului sunt retezate numai de rindea (Hobel).

Tăișul mașinei apasă adeseori cărțile, după cum e hârtia compusă, mult sau mai puțin în părți și preschimbă defavorabil frumosul „Abpress”

al cărții. Și tăiatul mucavalelor cu mâna, e astăzi executată foarte rar, ne servim de așa numita mașină „Pappscheere“ un cuțit puțin îndoit în lungime de peste un metru cu care ne putem realiză cea mai lungă tăetură cu ușurință. Inainte toate au trebuit să se tae cu un cuțit și o linie obicinuită; chiar pe la sfîrșitul secolului al 17-lea se întrebuințau ca scoarțe, lemnul de fag. De aceea se găseau înainte prin ateliere, ferestrae, secure, burghie, rîndea și pile; pentru a tăià potrivind scândurile, de a pili marginile vertical și a găuri cu burghiul găuri prin care se trăgeau bindurile cele groase.

Pe atunci nu exista broșuri, nu se cunoștea acest procedeu, care editorul să primească cărțile fălțuite și în o copertă îmbrăcată și apoi vîndută.

Pe atunci cărțile care erau spre vînzare erau în „plano“ deschise, coală cu coală adunate și cu o singură îndoitură la mijloc; ast-fel au vîndut editorii cărțile.

Pe atunci coalele tipărite nu arătau ca cele prezente, netede satinate, hârtia bine grundată pe care se tipăresc cele de azi.

Hârtia grundată pentru tipar a fost atât de puțină cunoscută ca și o mașină de satinat. Se tipăreau pe o hârtie negrundată, asemănătoare cu hârtia sugătoare, care pentru acest scop a fost cu totul altfel compusă. Pe atunci o carte conțineà 24 file hârtie de scris, iar 25 file hârtie de tipar. Această filă a fost un supliment îngăduit tipografului pentru greșelile de tipar. Pentru a se transforma această hârtie sugătoare în hârtie de scris, au trebuit ca aceste file să se tragă printr'o apă cleioasă, aceasta se numià „planagiu“. De a se înlătura lipirea lor, una de alta, se întindeau pe fire de păr de cal, pentru că aceste nu prind umezeală. După aceia filele se fălțuiau, se presau ca în prezent, pe atunci în prese de lemn, prevăzute cu bare puternice în care a fost întrodus un baston, care serveà la strîngerea puternică a acestora; de aceia și poartă numele de „Stockpress“.

al cărții. și tăiatul mucavalelor cu mâna, e astăzi executată foarte rar, ne servim de așa numita mașină „Pappscheere” un cuțin puțin îndoit în lungime de peste un metru cu care ne putem realiza cea mai lungă tăietură cu ușurință. inainte toate au trebuit să se tae cu un cuțit și o linie obicinuită; chiar pe la sfârșitul secolului al 17-lea se întrebuințau ca scoarțe, lemnul de fag. De aceea se găseau înainte prin ateliere, ferestrae, secure, burghie, rîndea și pile; pentru a tăia potrivind scândurile, de a pili marginile vertical și a găuri cu burghiul găuri prin care se trăgeau bindurile cele groase.

Pe atunci nu exista broșuri, nu se cunoștea acest procedeu, care editorul să primească cărțile fălțuite și în o copertă îmbrăcată și apoi vîndută.

Pe atunci cărțile care erau spre vînzare erau în „plano” deschise, coală cu coală adunate și cu o singură îndoitură la mijloc; ast-fel au vîndut editorii cărțile.

Pe atunci coalele tipărite nu arătau ca cele prezente, netede satinate, hârtia bine grundată pe care se tipăresc cele de azi.

Hârtia grundată pentru tipar a fost atât de puțină cunoscută ca și o mașină de satinat. Se tipăreau pe o hârtie negrundată, asemănătoare cu hârtia sugătoare, care pentru acest scop a fost cu totul altfel compusă. Pe atunci o carte conținea 24 file hârtie de scris, iar 25 file hârtie de tipar. Această filă a fost un supliment îngăduit tipografului pentru greșelile de tipar. Pentru a se transforma această hârtie sugătoare în hârtie de scris, au trebuit ca aceste file să se tragă ptrintr'o apă cleioasă, aceasta se numia „planagiu”. De a se înlătura lipirea lor, una de alta, se întindeau pe fire de păr de cal, pentru că aceste nu prind umezeală. După aceia filele se fălțuiau, se presau ca în prezent, pe atunci în prese de lemn, prevăzute cu bare puternice în care a fost introdus un baston, care servea la strîngerea puternică a acestora; de aceia și poartă numele de „Stockpress”.

O altă lucrare pe care mulți dintre noi tineri lucrători nu au apucat-o, este bătutul cărților cu ciocanul pe piatră. Această lucrare nu a solicitat numai dibăciei, ci trebuia putere trupească de o cantitate pozitivă, ceea ce mai târziu a fost înlocuită prin mașina de vălțuit. Bătutul e fără îndoială în totdeauna mai bun la hârtia veche; aceasta dă hârtiei moliciune, înlesnește răsfoitul filelor, natural și a cititului. Nu e absolut de loc curios, că broșurile din sfîrșitul veacului al 18-lea cât și cel de la începutul veacului al 19-lea conțin buna legătură ceea-ce numai prin bătut își procurà rezistența.

Pe atunci se coseà pe șirete ca și astăzi, ghergheful actualului legător arată întocmai ca și acel de acum 400 de ani. Fără îndoială s'a făcut o divergență cusutului, pentru că astăzi introducem sforile în crestături de ferestrău, pe atunci au stat sforile groase și late pe deasupra cotorului cărții. Foarfecele, cuțitul, linia și compasul, — pensula sunt cunoscute atunci în modul acela ca și cele de azi. Decorarea cărților terminate s'au făcut cu filetă și rol, asemănătoare întocmai cá și cele prezente. In mijlocul volumului se așezau adeseori o marcă sau o altă figură. Se imprimà, presându-se cu Stockpresul pe cartea terminată după ce pielea a fost metodică udată și rămăsese sub aceasta până ce pielea se uscà. Cea mai veche decorare a cărților cu piele în orient, care au fost presate, e imprimatul în „Blind“ și aceste nu sunt cu propria stampă, ci cu o matriță în formă ce serveà la turnareà literilor de metal.

O dovadă foarte nemerită o avem pentru aceastä, un volum în Museul industriei artelor din Leipzig purtând o ramă și litere imprimate cu ajutorul matrițelor.

Din acest motiv sunt la aceste legături un caracter ciudat ce nu predominând ornamentației, presând fundul între așa fel, că părțile ce nu au fost atinse de stampile au alcătuit ornamentația. E ușor de înțeles acest procedeu când te gândești

O altă lucrare pe care mulți dintre noi tineri lucrători nu au apucat-o, este bătutul cărților cu ciocanul pe piatră. Această lucrare nu a solicitat numai dibăciei, ci trebuia putere trupească de o cantitate pozitivă, ceea ce mai târziu a fost înlocuită prin mașina de vălțuit. Bătutul e fără îndoială întotdeauna mai bun la hârtia veche; aceasta dă hârtiei moliciune, înlesnește răsfoitul filelor, natural și a cititului. Nu e absolut de loc curios, că broșurile din sfârșitul veacului al 18-lea cât și cel de la începutul veacului al 19-lea conțin buna legătură ceea-ce numai prin bătut își procură rezistența.

Pe atunci se cosea pe șirete ca și astăzi, ghergheful actualului legător arată întocmai ca și acel de acum 400 de ani. Fără îndoială s'a făcut o divergență cusutului, pentru că astăzi introducem sforile în crestături de ferestrău, pe atunci au stat sforile groase și late pe deasupra cotorului cărții. Foarfecele, cuțitul, linia și compasul, - pensula sunt cunoscute atunci în modul acela ca și cele de azi. Decorarea cărților terminate s'au făcut cu filetă și rol, asemănătoare întocmai ca și cele prezente. In mijlocul volumului se așezau adeseori o marcă sau o altă figură. Se imprima, presându-se cu Stockpresul pe cartea terminată după ce pielea a fost metodic udată și rămăsese sub aceasta până ce pielea se usca. Cea mai veche decorare a cărților cu piele în orient, care au fost presate, e imprimatul în „Blind” și aceste nu sunt cu propria stampă, ci cu o matriță în formă ce servea la turnarea literilor de metal.

O dovadă foarte nemerită o avem pentru această, un volum în Museul industriei artelor din Leipzig purtând o ramă și litere imprimate cu ajutorul matrițelor.

Din acest motiv sunt la aceste legături un caracter ciudat ce nu predominând ornamentației, presând fundul între așa fel, că părțile ce nu au fost atinse de ștampile au alcătuit ornamentația. E ușor de înțeles acest procedeu când te gândești

că tipografiile de pe atunci îngrijeau și de legături după cum ne transmite tradiția. Bine înțeles că cu timpul s'au făcut stampile speciale și diferite ornamentații.

Infrumusețarea ornamentelor în aur au venit din Orient și adică din Arabia în Europa și se mărginisc în primul timp prin imprimarea rolelor, punctelor și a inelușelor. Ast-fel de legături au

fost executate de către lucrători arabi în Italia, prin propriile lor stampe gravate și imprimate în aur. In realitate avem copie autentică a unei ilustrație în lemn executată de desenatorul și sculptor în lemn, „Jobst Aman“ atelierul său de legătorie de cărți“ care ne arată toate uneltele necesare și modul de exploatare; deci merită să mă ocup de felul acestei descrieri în raport cu înfățișarea sa.

că tipografiile de pe atunci îngrijeau și de legături după cum ne transmite tradiția. Bine înțeles că cu timpul s'au făcut ștampile speciale și diferite ornamentații.

Infrumusețarea ornamentelor în aur au venit din Orient și adică din Arabia în Europa și se mărginise în primul rând prin imprimarea rolelor, punctelor și a inelușelor. Ast-fel de legături

au fost executate de către lucrători arabi în Italia, prin propriile lor stampe gravate și imprimate în aur. În realitate avem copie autentică a unei ilustrație în lemn executată de desenatorul și sculptor în lemn, „Jobst Aman” atelierul său de legătorie de cărți care ne arată toate uneltele necesare și modul de exploatare; deci merită să mă ocup de felul aceștei descrieri în raport cu înfățișarea sa.

In nu prea spațiosul atelier vedem maestrul și lucrătorul lucrând; pe primul în fund la gherghef cu obiceiul de a purtà capela rotundă pe cap, pe când lucrătorul cu capul gol șezând pe o buturugă de lemn, ocupat de a pune în aplicație o rîndea de a tăià o carte. O carte legată în piele peste tot prevăzută cu bindurile cele groase, stă în fața noastră în presă, iar altele cu piele și pânză stau pe raft. Ferestrău, rîndea, cioplitor, iar mai departe greul ciocan cu care serveà la bătut în locul Vălzuitului; mai departe vedem gheme cu ață și sfoară, apoi vedem teslă, pilă și burghiu pentru confecționarea brută a scoarțelor, scoarțe de lemn prevăzute cu găurele prin care se introducea sforile, legând blocul cu scoarțele, toate aceste se văd atârnând pe peretele din dreapta. Roleta și trăgător în formă de inimă, arată că Maestrul se ajutà cu aceste și la înfrumusețarea volumelor.

Si atunci serveà purtarea șorțului în atelier. Aman le-a desemnat celor doui legători silitori șorțuri în piele și putem să-i credem după ilustrația ce reprezintă lucrând unul la gherghef iar cel-l'alt la rîndea.

Se crede că felul de a legà, care în special s'a înbunătățit după procedeul din Anglia și Franța, ar fi o dobîndire a timpului nou. Bine înțeles că în Germania în timpul mediu al legătoriei nu se cunoșteà așa numitul „Pappband" (în hârtie peste tot) și simplu „Halblederband" (jumătate piele), decât Halbfranțuri la care au fost adăugate în acelaș mod ca bindurile de la Halblederband.

In anii ai 70-lea din secolul trecut se lucrau în Germania mai mult după modelele din străinătate, se trăgeau bindurile după felul franțuzesc de trei ori sau cele englezești de 2 ori prin scoarțe. Acest fel de a lucrà nu se mai obicinuia în Germania, însă se poate dovedi că chiar prin anul 1600 se legau cărți în (Teutsch, Französisch sau Welz) adică după metoda germană, franceză sau engleză. Felul de a legà astăzi, s'a

In nu prea spațiosul atelier vedem maestrul și lucrătorul lucrând; pe primul în fund la gherghef cu obiceiu de a purta capela rotundă pe cap, pe când lucrătorul cu capul gol șezând pe o buturugă de lemn, ocupat de a pune în aplicație o rîndea de a tăia o carte. O carte legată în piele peste tot prevăzută cu bindurile cele groase, stă în fața noastră în presă, iar altele cu piele și pânză stau pe raft. Ferestrău, rîndea, cioplitor, iar mai departe greul ciocan cu care servea la bătut în locul Vălzuitului; mai departe vedem gheme cu ață și sfoară, apoi vedem teslă, pilă și burghiu pentru confecționarea brută a scoarțelor, scoarțe de lemn prevăzute cu găurele prin care se introducea sforile, legând blocul cu scoarțele, toate acestea se văd atărnând pe peretele din dreapta. Roleta și trăgător în formă de inimă, arată că Maestrul se ajuta cu aceste și la înfrumusețarea volumelor.

și atunci servea purtarea șorțului în atelier. Aman le-a desemnat celor doui legători silitori șorțuri în piele și putem să-i credem după ilustrația ce reprezintă lucrând unul la gherghef iar cel-l'alt la rîndea.

Se crede că felul de a lega, care în special s'a îmbunătățit după procedeul din Anglia și Franța, ar fi o dobândire a timpului nou. Bine înțeles că în Germania în timpul mediu al legătoriei nu se cunoștea așa numitul „Pappband" (în hârtie peste tot) și simplu „Halblederband" (jumătate piele) decât Halbfranțuri la care au fost adăugate în același mod ca bindurile de la Halblederband.

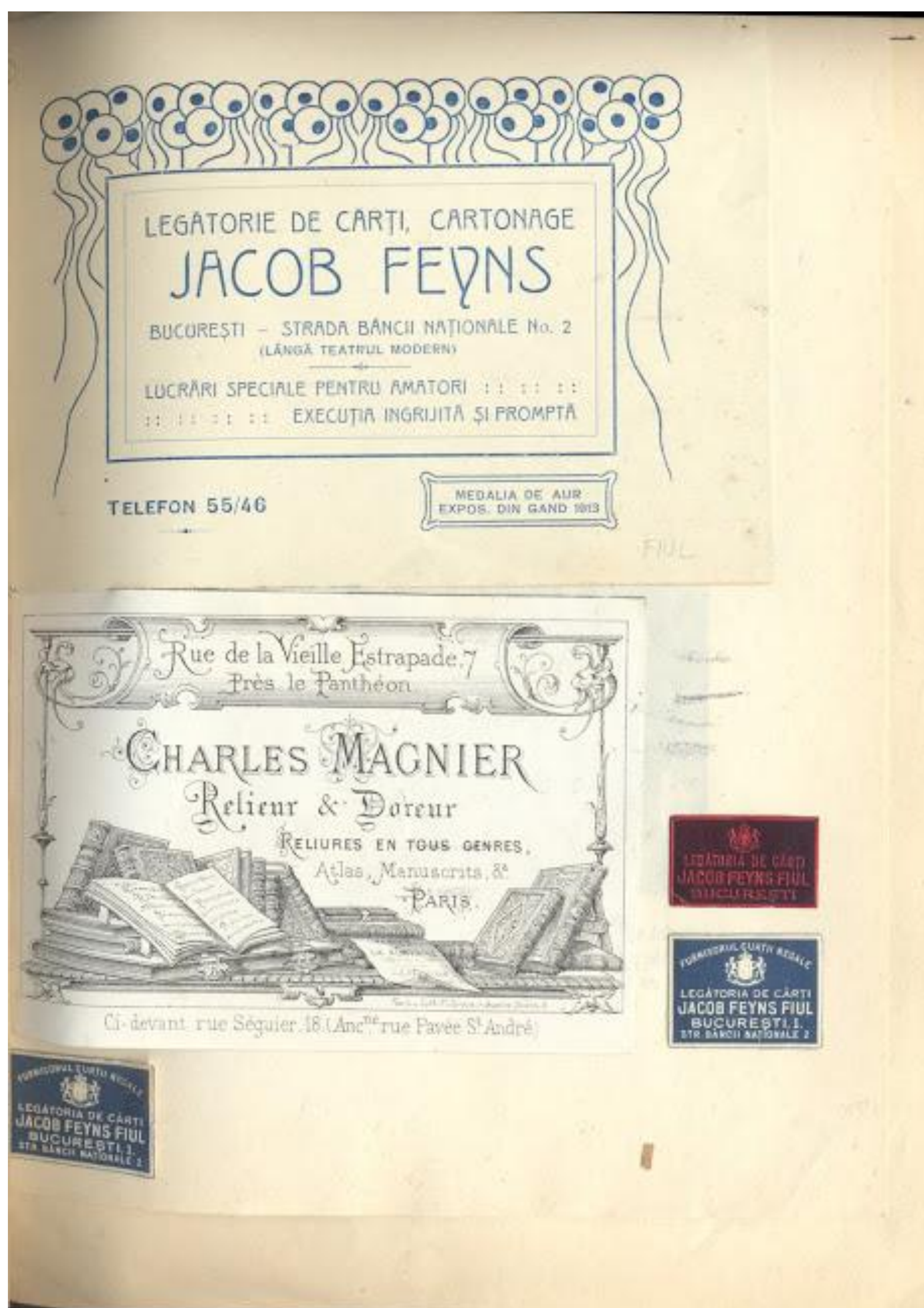
În anii ai 70-lea din secolul trecut se lucrau în Germania mai mult după modelele din străinătate, se trăgeau bindurile după felul franțuzesc de trei ori sau cele englezești de 2 ori prin scoarțe. acest fel de a se lucra nu se mai obicinuia în Germania, înse se poate dovedi că chiar prin anul 1600 se legau cărți în (Teutsch, Französich sau Welz) adică după metoda germană, franceză sau engleză. Felul de a lega astăzi, s'a

înbunătățit de mult. Mașinele ajutătoare ce s'au întrodus lucrează așa de corect, uneltele și materialele brute s'au inbunătățit, chiar unele materiale cari nu se cunosc de cât din secolul trecut, precum e calico (pânză), a înfluențat mult asupra acestei înbunătățiri. Felul de a lucrà prin înfluențarea metoadelor franceze și engleze de la cari Germanii au preluat'o, multe ce au găsit convenabil în legătură cu noutățile aduse prin lucrarea mașinelor, au făcut ca legătura să ajungă la înălțimea la care nu s'ar fi așteptat.

îmbunătățit de mult. Mașinele ajutătoare ce s'au introdus lucrează așa de corect, uneltele și materialele brute s'au inbunătățit, chiar unele materiale cari nu se cunosc de cât din secolul trecut, precum e calico (pânză), a influențat mult asupra acestei inbunătățiri. Felul de a lucra prin influențarea metoadelor franceze și engleze de la cari Germanii au preluat'o, multe ce au găsit convenabil în legătură cu noutățile aduse prin lucrarea mașinelor, au făcut ca legătura să ajungă la înălțimea la care nu s'ar fi așteptat.

Material Suplimentar, legat în broșură de prof. Dogan:

Supliment 1: reclamă volantă

LEGĂTORIE DE CĂRȚI, CARTONAGE
JACOB FEYNS
BUCUREȘTI-STRADA BĂNCII NAȚIONALE No.2
(LÂNGĂ TEATRUL MODERN)
LUCRĂRI SPECIALE PENTRU AMATORI
EXECUȚIA INGRIJITĂ ȘI PROMPTĂ

TELEFON 55/46   MEDALIA DE AUR
EXPOS. DIN GAND 1913

Supliment 2: reclamă volantă

Rue de la Vieille Estrapade, 7
Pres de Pantheon
CHARLES MAGNIER
Relieur & Doreur
Reliures en tous genres,
Atlas, Manuscrits, &a.
PARIS.
Ci-devant rue Seguier, 18. (Anc-ne rue Pavee St.Andre)

Supliment 3: timbru de legătorie

FURNISORUL CURȚII REGALE
LEGĂTORIA DE CĂRȚI
JACOB FEYNS FIUL
BUCUREȘTI, I.
STR. BĂNCII NAȚIONALE 2

Supliment 4: timbru de legătorie

LEGĂTORIA DE CĂRȚI
JACOB FEYNS FIUL
BUCUREȘTI

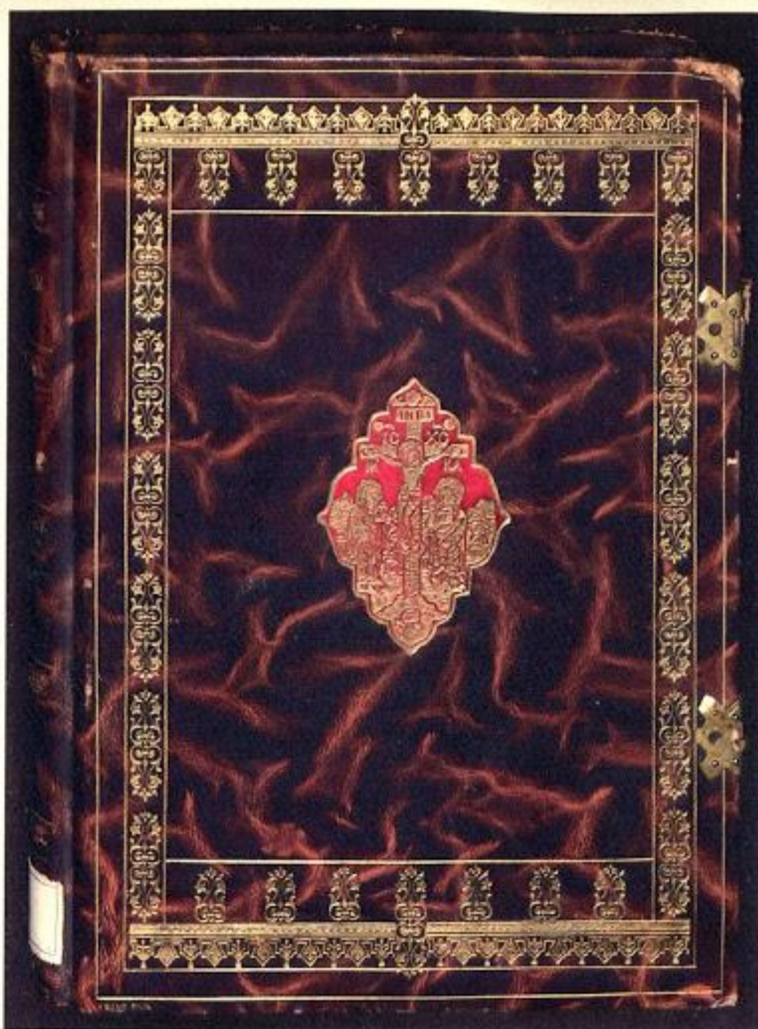

Supliment 4: timbru de legătorie
Identic cu Supliment 3.

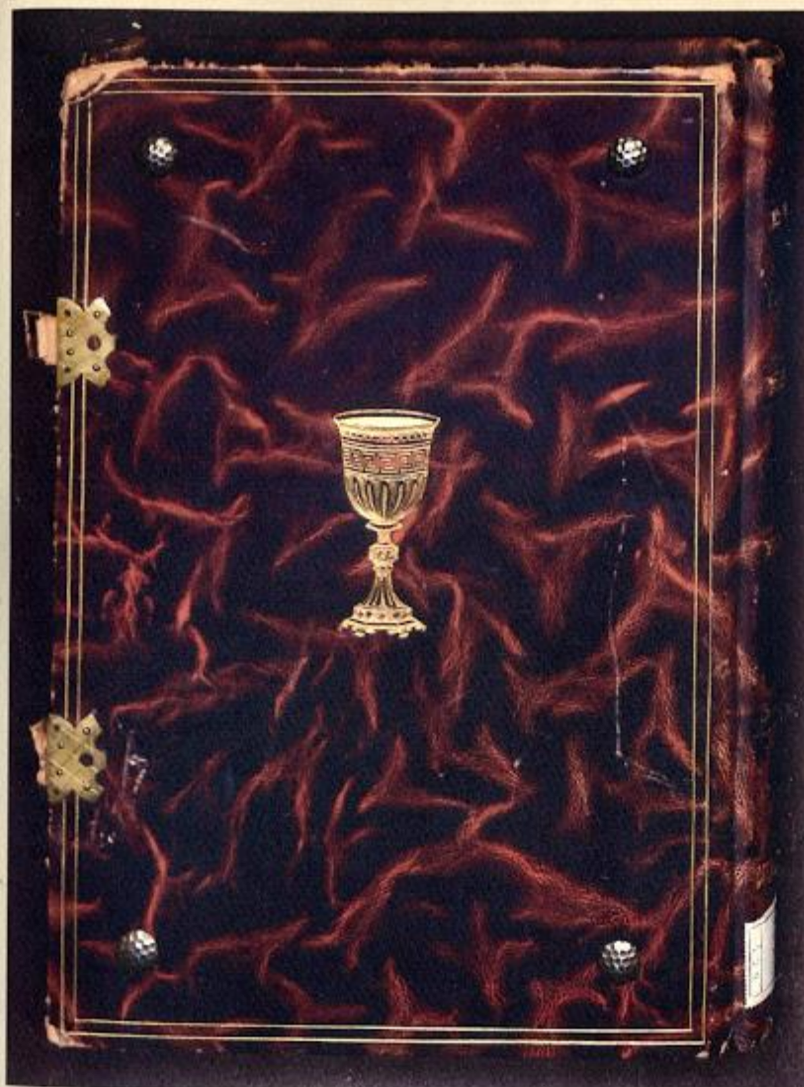
Supliment 6: timbru de legătorie

TELEFON No. 257
TIPOGRAFIA
GUTEMBERG
JOSEPH GOBL
BUCURESCI
20. STR. DOAMNEI 20.

Supliment 7: Ilustrație

Legătură semnată *Feyns Fiul* (stânga-jos): piele marmorată, ornamente aurite,
inserție de piele în medalionul central, închizători de alamă cu cureluşe de piele
cu gaică. D. Cantemir, *Divanul,* 1698 (BNR, CR-VXVII-IV-6)

Coperta posterioară: ornamente aurite şi butoni de susţinere

Supliment 8: ilustrație

Coperta posterioară: ornamente aurite și butoni de susținere

Scanare și tehnoredactare: Ioan Asztalos

Scanare, prelucrare grafică și corectură: Mihai Vârtejaru
mihai.vartejaru@gmail.com

Mulțumiri domnului profesor Lucian Dogan, fără acordul căruia
această lucrare nu ar fi fost prezentată aici